

Kom en zie het Lam

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Exodus 34, 1-10

2^e schriftlezing: Openbaring 5, 6-14

3^e schriftlezing: Lucas 11, 14-28

Inleiding

Niet de krachtige leider, maar het Lam is waardig het Godswoord te ontvangen en geschikt om het in de wereld te vertalen. In zijn drift smeedt Mozes de Tien Geboden kapot. In zijn dienstbaarheid heeft Christus diezelfde Tien Woorden tot zegen van mensen laten functioneren. Op deze zondag van de ogen, zingen wij Psalm 25: 'De ogen houdt mijn stil gemoed opwaarts om op God te letten...' Er is een kracht die uiteendrijft, maar ook een kracht die samenbrengt. Laten we daarop letten en ons concentreren op die laatste kracht.

Thema: Kom en zie het Lam

Gemeente van Jezus Christus, als Mozes de berg van God afkomt en hij ziet wat Gods volk van de vrijheid heeft gemaakt, wordt hij door toorn overmand en hij smijt de twee stenen platen waarop de Tien Geboden staan gegrift aan stukken.¹ Dit is geen historische gebeurtenis van toen en toen. Dit is een geweldige symboliek van, altijd weer, hier en nu. Mensen kunnen oeverloze vrijheid niet aan. Bevrijde slaven werpen zich binnen de kortste keren vanzelf op de knieën voor een zelfgemaakte god van goud. Hun dans rondom het gouden kalf staat symbool voor het niet in staat zijn de eenheid te bewaren op basis van waarden. Die zijn verslaafden immers veel te abstract, te ongrijpbaar. Er moet en zal een verafgoding zijn van één aspect van het leven. Dat aspect wordt, doordat het uit z'n proporties groeit, schadelijk. Vanuit zichzelf is het niet slecht, maar verabsolueerd wel. Uit eigen beweging gooit het volk zich te grabbel voor een verabsolueerde waanidee van vruchtbaarheid. Want dat is waar zo'n kalf voor symbool staat. Dit is de opmaat voor tirannie. Heerszucht ligt altijd op de loer als mensen hun balans verliezen. Zelfs Mozes zal zelf moeten oppassen dat hij zelf niet een nieuwe dictator wordt, die in het vacuüm wordt gezogen dat de farao heeft achtergelaten in het denken van de slaven.²

Maar het heilige van God hoort niet op die plaats! God wordt niet verafgood. De zuiverheid van de ethiek, herkenbaar in de Tien Geboden, die hebben zij nodig om het vrije volk van God te zijn. Ethiek, dat is het zorgvuldig afwegen van voor en tegen. Dat is normering in de praktijk, om het Godgegeven leven te beschermen tegen kwaad. Dat is gerechtigheid en

naasteliefde. Dat is eerbied voor de bron van het leven, maar dan niet als een verslaving of een verabsolueerde vruchtbaarheid, maar in termen van waarachtigheid en trouw. De heiligheid van God zelf wordt op de bergtop gedacht en blijft dus op afstand. God daalt niet af tot hun lage niveau om in een standbeeld op te gaan. God gaat niet als een dwingeland over hen heersen. God is en blijft de verborgene, de heilige, ook wanneer Mozes tot hem mag opklimmen. God blijft de heilige, zelfs wanneer hij zich aan Mozes openbaart door, als het ware, naast hem te gaan staan. God blijft de heilige, ook als Mozes zichzelf als leider van het volk in zijn woede verliest.

Om te benadrukken dat Israël juist zo God heeft leren kennen, *verdubbelt* het verhaal in de bijbel. Het wordt twee keer verteld.³ Mozes gaat in het gedeelte dat wij hebben gehoord opnieuw, dus voor de tweede keer, de berg op. God schenkt hem nóg een keer dezelfde Tien Geboden. Het is alsof het op deze manier extra duidelijk wordt gezegd: Voor wie berouw heeft is er bij God altijd een tweede kans. Nog duidelijker wordt het getoond wanneer deze verborgen God zélf langs Mozes heengaat en de roep klinkt:

De Heer! De Heer! Een God die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig...⁴

God schenkt zijn Woord, niet ter veroordeling, maar tot redding. Toch werkt er in de ogen van Israël een menselijke schuld door in de geslachten. Ook die woorden worden in de tekst gehoord. Misschien hebt u het altijd wel harde woorden gevonden, dat God voor de schuld van de ouders, kinderen en kleinkinderen laat boeten. Ik vind dat ook niet eerlijk. Maar laten we bedenken dat de mensen die dit opschreven weliswaar geen psychologen waren, maar heel goed begrepen dat niemand op deze wereld lelieblank begint. De mooiste en de zuiverste kinderen komen terecht in een wereld verloren in schuld. Wij erven van onze ouders niet alleen fijne dingen.

De evangelist Lucas toont ons dat ook Jezus beseft dat bevrijding op zichzelf niet genoeg is. Na de exodus, de uittocht, volgde een tocht van veertig jaar door de woestijn. Die tocht staat symbool voor de leerschool van het geloof en pas dan, na veertig jaar, was Israël

zover dat het beloofde land kon worden binnen getrokken. Zo is ieder mens niet dan vrij op het moment dat boeien zijn afgeworpen en gevangenisdeuren open gaan, als je je hebt losgemaakt van dwingende ouders en als demonen zijn uitgedreven. Je bent pas werkelijk vrij als er daarna een bestemming wortel heeft geschoten in je hart. Tot die tijd blijf je vatbaar voor nieuwe slavernij. Voor je er erg in hebt lig je op je knieën voor een gouden kalf, ten diepste niets anders dan de slavernij van Egypte, die je zelf hebt meegenomen. Misschien blijven wij allemaal wel altijd vatbaar voor juist datgene waarvan wij dachten dat wij waren bevrijd, zelfs in het beloofde land. Egypte ligt niet alleen aan de Nijl, maar ook aan de Jordaan.

Maar dit is geen onomkeerbare, eenmalige route. Het is een principe. Eigenlijk zijn wij levenslang aan het leren en aan het exploreren, in kaart brengen en onze route aan het uitzetten. Wij zijn in het leven pelgrims onderweg. En natuurlijk is het waar dat voor een echte pelgrim de weg het doel is. In de ontmoetingen onderweg, zal hij, zal zij, de presentie van God in de wereld op het spoor komen. En toch is er geen pelgrim die op pad gaat zonder een doel, ik bedoel een bestemming. Zelfs Abraham, die heel zijn leven zwerver bleef, werd geroepen om op zoek te gaan naar het beloofde land.

Jezus drijft een demon uit. Een man die niet kon spreken, spreekt plotseling verstaanbare woorden, dat zijn zinvolle klanken. Dat is taal. Maar aan Jezus wordt door omstanders verweten dit alleen te kunnen doen, omdat hij zelf een dienaar zou zijn van de vorst der demonen, Beëlzebul, dat betekent letterlijk: 'Heer van de vliegen.' Dit was oorspronkelijk een Israëlitische spotnaam om de god van het Filistijnse Ekron, Baäl-Zebub, belachelijk te maken.⁵ Een god van vliegen, dat kinkt niet erg verheffend. dat kon niets voorstellen. In het Nieuwe Testament wordt de naam Beëlzebul ook wel een aanduiding van de duivel. Als ze Jezus op die manier bespotten, ziet hij daarin een aanleiding om ze te waarschuwen en hij zegt:

Elk koninkrijk dat innerlijk verdeeld is wordt verwoest, en huis na huis stort in.⁶

Zij herkennen niet alleen het ware moment van hun bevrijding niet. Zij zijn ook niet in staat op weg te gaan met het Godswoord in hun hart. Als Godsvolk onderweg zouden ze een eenheid moeten zijn en samenwerken, zich verheugen in ieder die gaat spreken, vrijuit, en op gezag van Gods bevrijdende woorden, zoals Mozes had bedoeld. Maar zij falen jammerlijk en blijven steken in mopperen en gezeur, zoals Israël keer op keer tijdens die veertig jaar in de woestijn is overkomen. Het heeft hen geblokkeerd om als bevrijde kinderen Gods te leven.

Misschien kent u het beroemde, maar ook wel beruchte boek van William Golding uit 1954, 'Lord of the Flies', 'Heer van de vliegen'. Een groep Engelse schooljongens belandt, na een vliegtuigcrash, op een onbewoond eiland. Zij zouden kunnen overleven door samen te werken. Maar dat lukt hun niet. Zij blijven steken in hun eigen strijd om het bestaan. Sommigen gaan heersen over anderen en het wordt uiteindelijk een strijd van allen tegen allen. Aan het eind van het verhaal is zelfs de schijn van beschaving verdwenen en zijn de jongens totaal verwilderde dieren geworden. William Golding schreef dit boek om de gruwelen die hij tijdens de Tweede Wereldoorlog had meegemaakt te verwerken en om te waarschuwen.

Gods leefregels staan symbool voor beschaving. Het zijn geen dwingende voorschriften die je zonder na te denken kunt navolgen. Maar het zijn wel woorden die confronteren met vragen over schuld en onschuld, kwaad en goed. Dat is heilzaam. Wie naar die, vaak lastige, kritische vragen, niet wil luisteren, kan anderen geen recht doen. En ook aan jezelf doe je zonder ethiek geen recht.

'Wie niet met mij is, die is tegen mij,' zegt Jezus. '... en wie niet met mij samenbrengt, drijft uiteen.'⁷ Maar letterlijk staat er in een aantal gezaghebbende handschriften van de oertekst: 'Wie niet met mij is, die is tegen mij, en wie niet met mij samenbrengt die *verstrooit mij*.'⁸ Kortom, er is een kracht die uiteendrijft, maar ook een kracht die samenbrengt. Die laatste kracht wordt vandaag vertegenwoordigd door het Lam Gods, Agnus Dei, dat de zonden der wereld wegneemt.

In dit licht is de fundamentele eenheid van de kerk niet een uitvinding van de oecumenische beweging in de 20e eeuw. Het is de herontdekking van een oeroude idee. Als er één God is, dan is er ook één Godsvolk onderweg. Als er één Jezus Christus is, dan is er ook één kerk. In het Johannesevangelie is het de leugenachtige hogepriester Kajafas die, als een Bileam, tegen wil en dank, naar waarheid profeteert:

Besef toch dat het in jullie eigen belang is dat één man sterft voor het hele volk, zodat niet het hele volk verloren gaat.⁹

Hij doet dat op het moment dat hij Jezus ter dood veroordeelt. Bileam is in het Oude Testament een heidense profeet, ingehuurd door een heidense koning om het volk Israël onderweg naar het beloofde land te vervloeken. Maar hij kon niet anders: Hij deed het omgekeerde, tegen wil en dank. Hij zegende het volk Israël.¹⁰ Hogepriester Kajafas was van eigenbelang vervuld. Maar als hogepriester spreekt hij, ironisch genoeg, de waarheid over Jezus. De evangelist voegt eraan toe:

Dat zei hij niet uit zichzelf: als hogepriester in dat jaar sprak hij de profetie dat Jezus zou sterven voor het volk, en niet alleen voor het volk maar ook om de verstrooide kinderen van God bijeen te brengen.¹¹

En zo voegt Kajafas zich, zonder het te beseffen bij Johannes de Doper die Jezus aan het begin van datzelfde vierde evangelie heeft aangewezen, met de woorden:

Daar is het lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt.¹²

Mensen zijn verschillend. Zij zwermen uit als bijen over een veld, als grazende schapen die ieder voor zich hun voedsel zoeken en daarmee voortdurend bezig zijn. Op het eerste gezicht is dan de eenheid ver te zoeken. Ieder gaat zijn eigen gang. Toch kunnen zij ook heel veel voor elkaar betekenen. Er is, 'safety in numbers'. Elkaar opzoeken heeft zin. Wij leven niet voor onszelf. Het Lam Christus heeft geen dwingende macht. Het is in zekere zin weerloos. Je kunt het doden. Het Lam is offerdier. Maar het wordt niet lijdzaam weggevoerd. Dit bijzondere Lam is de voorganger op weg naar God. Dit Lam is, wat herders noemen 'de belhamel'. Dat is het bijzondere kuddedier dat voorop gaat. De bel om zijn nek klinkt als hij loopt. Bij hem blijven de schapen instinctief in de buurt. Zij volgen hem. Hij leidt hen naar de veilige stal.

Dit Lam *staat*, zegt de schrijver van de openbaring, de ziener van Patmos. Het Lam ligt niet, maar het staat. Tegelijk ziet het er, wonderlijk om te zeggen, uit 'alsof het geslacht is'.¹³ Maar dit is geen gewoon Lam. Dit is Jezus Christus, verbeeld als Lam Gods, Agnus Dei. Zijn weg naar het kruis wordt vergeleken met de gang van een Lam naar de slachtbank. maar wat een diepe betekenis! De dood van Jezus is te verstaan als een offer. Dat is beeldtaal om te zeggen dat zijn dood niet tevergeefs was. Mensen die tot hem komen en zien op het Lam, worden opnieuw tot God geleid, telkens weer, zonder dat hun zonden dat kunnen verhinderen. Jezus is gedood en hij is opgestaan. Wij samen zijn van deze Jezus het levende lichaam op aarde geworden. Dat is wat wij vieren in de liturgie, iedere zondag weer. Dat is waar wij ons telkens opnieuw bewust van mogen worden, door het eten van het brood en het drinken van de wijn. Dit verandert de wereld. Amen.

Uitzending en zegen

Als wij vanhier gaan, dragen wij de zegen van de Eeuwige in onze woorden en daden. Er gaat bij ons geen heerser voorop, geen dwingeland en geen tiran. Wij zijn bevrijd tot navolging van het Lam Gods, dat voor ons uittrekt de wereld in en ons zal brengen naar het Huis van een liefdevol God.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest
is met jullie allen.

Noten

¹Exodus 32,19

²Cf. Freud, S, *Mozes en het monotheïsme* (1939), vert. C. Houwaard, Amsterdam 1947.

³Cf. Exodus 31,18 - 32,35 en Exodus 34.

⁴Exodus 34,6.

⁵Cf. 2 Koningen 1, 1-3.

⁶Lucas 11,37.

⁷Lucas 11,23.

⁸O.a. in de Codex Sinaïticus. Cf. Visser 't Hooft, paper zonder titel, beginnend: 'Ist die Krise der Oekumenische Bewegung...' bedoeld als bijdrage voor: Schober, Th., en H. Seibert, *Handbücher für Zeugnis und Dienst der Kirche*.

⁹Johannes 11,50.

¹⁰Numeri 22-24.

¹¹Johannes 11,52.

¹²Johannes 1,29.

¹³Openbaring 5, 6 en 12. Cf. Barnard, *Stille omgang. Notities in het dagelijks verkeer met de Schriften*, Brasschaat 1992, 327-328.

Dit werk valt onder een Creative Commons “Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationaal” licentie.

